
a kultúra és a platform

SZABADKA SÁNDOR

Politikai jelenünk legfőbb jellemzője a KSZ és valamennyi haladó erő eltökélt erőfeszítése, hogy továbbfejlessék az öngazgatást, döntő szerephez juttassák a munkásosztályt a társadalomban, és hogy ezzel együtt a szervezethez magasabb fokára emeljék a politikai és az eszmei életet a KSZ-ben és az egész társadalomban. Ez tehát az az időszak, amikor intenzíven elemezzük társadalmunk legfőbb jellegzetességeit, a társadalomban megnyilvánuló törekvéseket, hogy ennek alapján világosabban kijelöljük továbbfejlődésünk útjait, az anyagilag és kulturális szempontból gazdagabb társadalomhoz vezető utakat.

Öngazgatású szocialista társadalmunk a kultúrát a társult munka egyik területként határozza meg, és azt a kötelezettséget és felelősséget rója ránk, hogy tovább fejlesszük és gazdagítsuk a munkásosztály és a kultúra közötti lényegi viszony gondolatát, és kialakítsuk a kultúra öngazgatási koncepciójának gyakorlati érvényre juttatásáért folyó harc elveit.

Ez a kultúra öngazgatási alapon való kialakítását, a kultúra és a társadalom, a kultúra és az „állam”, valamint a kultúra és a politika közötti eddigi viszonyok megváltoztatását jelenti.

Természetesen, a kultúrának öngazgatási alapokon való kialakítása magában véve még nem biztosítja az alkotói vívmányokat, és nem szavatolja a kulturális alkotótevékenység haladó szociális, humánus tartalmát, hanem csupán lehetőséget teremt, amit valóra kell váltani. Nem olyan folyamat ez, amelyben automatikusan valóra válnak a szocialista kultúra céljai és tartalmi, hanem permanens folyamat, valamennyi haladó erő harca az új eszmei, szociális, politikai, erkölcsi, kulturális és esztétikai értékekért.

A társadalmi fejlődésünk folyamatát kísérő döntő fordulatok a kultúrában is tükröződnek. A kultúrában és a művészetben megnyilvánuló káros irányzatok és jelenségek elleni nem kielégítő eszmei harc miatt érvényre jutottak a polgári mércék és értékek. Az irányítás nélküli kul-

turális piacon gyakran bekövetkezett a vulgáris kommercializmus előretörése. Nem ritkán devalválódtak a tényleges kulturális mércék, s ezáltal eltávolodtunk az öngazgatási szocialista művelődési politika alapvető céljaitól. A kultúra polgári koncepciója az etatizmusban, technokratizmusban, liberalizmusban és nacionalizmusban jutott kifejezésre. A marxista elméleti és esztétikai kritika fejletlensége, valamint a KSZ soraiban megnyilvánult opportunizmus úgyszintén súlyosbította a helyzetet.

A marxi ideológia újbóli érvényesítéséért és a kultúra minden területén való alkotó jellegű alkalmazásáért vívott harc nagy lehetőségeket nyújt az alkotótevékenységre. Valótlanok és ellenségesek azok az állítások, amelyek ebben a harcban az értelmiséget korlátozó tényezőket keresnek. Forradalmunk egész történelmi útja arra mutat, hogy a forradalom eszméi a társadalom leghaladóbb erőit tömörítik, következésképp a leghaladóbb értelmiségieket is. A munka és a dolgozó felszabadításáért, a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúságáért és egységéért, a szocialista öngazgatású közösségünk függetlenségéért vívott harcban egyedül azok az értelmiségiek érezhetik magukat veszélyeztetve, akik a szabadságot és a kultúrát a munkásosztály érdekein kívül vagy cekkel szemben keresik.

Az alkotás szabadsága az öngazgatású társadalom szabadságának összetevő része, a kultúra és az alkotó munka fejlődésének nélkülözhetetlen feltétele. A KSZ-nek azzal egyidejűleg, hogy nem fogadja el a döntőbíró szerepét, sem pedig a kulturális alkotómunka és szabadság iránti paternális viszonyt, a kultúrán belül ható tényezőként, a kultúra mozgatóerejeként, forradalmi, bíráló pozíciójaként kell valóra váltania eszmei-politikai befolyását.

A társadalom és a KSZ egyik fontos feladata a szellemi alkotómunka továbbfejlesztése, minőségi előmozdítása. Az elvi állásfoglalás nem elegendő, ezt konkretizálni kell. Kidolgozott művelődéspolitikai programra van szükség, olyan programra, amely érvényre juttatja az új értékeket, és a múltbeli értékek alapján új értékeket hoz létre, amelyek új humanista dimenziókkal gazdagítják létünket.

Természetes, a kultúra minőségéért és öngazgatásáért vívott harc megköveteli a nemzeti kultúrák érvényesülését és kölcsönhatását, valamint a marxista kritika fejlesztését is, a kultúra és a művészet terén.

Vajdaság nemzeti és nemzetiségi egyenjogúságának illetve kulturális értékeinek érvényesülése és ezek kölcsönhatása, a legkülönbébb formákban, jelentős hozzájárulás az értékek és vívmányok ápolásához minden egyes nemzet és nemzetiség kultúrájában. A nemzeti sajátosságok kifejezésének szabadsága, amely a közös értékekben teljesedik ki, a legbiztosabb fegyver a szeparatizmus, a bezárkózás, a nacionalizmus, valamint bármely nemzet és nemzetiség majorizálása ellen. A vajdasági nemzetek és nemzetiségek kultúrájának közös gazdagsága — amely több évszázados közös életükből, valamint a mindennapi és tartós érdekeikért vívott harcukból ered — feltételét képezi a közeledés és az egybefűződés megvalósításának. A vajdasági nemzetek és nemzetiségek kultúráiban a közös elemeknek tehát két dimenziójuk volt és van: kulturális és politikai dimenziójuk.

Ha a kultúra minden ember belső tartalma, márpedig az, akkor a kultúra benne foglaltatik magában a munkában és az emberek közötti

viszonyokban. Ezért a kultúrának csupán művelődési intézményekre, kultúrmunkásokra való leszűkítése nem más, mint a kultúrának a dolgozótól, a munkásosztálytól, a kultúra alapvető szubjektumától való elidegenítése.

Egy évvel a pártlevél és nyolc hónappal a 'TB 52. ülése után a kultúrában megnyilvánult káros jelenségek jó része manapság is észlelhető. Helytálló az a megállapítás, hogy nem szabad megállnunk a helyzet kritikus felülvizsgálatánál. Úgyszintén helytálló a megállapítás, hogy sok akciót már megindítottunk, az eredmények láthatók, kiküszöböltük a ponyvát és a giccsöt a vajdasági lap- és könyvkiadó vállalatokból, a filmgyártás a jó, eszmeileg angazsált filmek felé irányul, az irodalmi folyóiratok megszabadultak az idegen eszmeiségtől, a községi művelődési közösségekben, sőt a Tartományi Művelődési Közösségekben is kommunista aktívák alakultak stb. Természetesen, ezek a kezdeti eredmények semmivel sem csökkentik annak a szükségességét, hogy tartósan bíráló tevékenységet folytassunk, ne hanyagoljunk el és ne becslünk le egyetlen frontot se a kultúra öngazgatási szocialista koncepciójáért vívott harcban. A feladatok felelősségteljes elvégzése a legnagyobb csapás az öngazgatásellenes elemekre és az ingadozókra.

Azok, akik manapság fegyverszünetet hirdetnek és egyszerűen leírják az ellenfelet, mivel szavakkal elhallgattattuk, valójában ellenzik a kultúra még nyílt kérdéseinek akciójellegű megoldását. Hisz korábban is voltak jó programjaink, de nem voltak jó és kielégítő akcióink.

A jelen pillanatban a vajdasági kommunistáknak a fő akciót az alkotmányfüggetlékek alkalmazása révén kell folytatniuk. Az alkotmányfüggetlékek alkotó jellegű alkalmazása erős fegyver a kultúra társadalmi helyzetének öngazgatású szabályozására, valamint az öngazgatási viszonyoknak a művelődési intézményekben, tevékenységekben és társulásokban való életre keltésére.

Jóllehet lelepleztük a kultúra terén az alkotmányfüggetlékek alkalmazásával szemben megnyilvánuló ellenállás gyökereit és formáit, ezeket a gyökereket még mindig nem metsztük el, és nem állítottuk félre az egyéneket, akik olykor nyíltan, olykor meg igen alattomosan ellenállást tanúsítanak az olyan nagy horderejű forradalmi vállalkozással szemben, mint amilyen a kultúra demokratizálása és szocializálása.

A művelődési érdekközösségekről szóló törvénytervezetről a közeljövőben folytatandó vitára a kommunistáknak a lehető legtöbb időt kell fordítaniuk, latba kell vetniük minden tudásukat, hogy a törvény lehetővé tegye számunkra a munkásosztály történelmi kultúrérdekeinek minél megfelelőbb kinyilvánítását. Tehát olyan törvényre van szükségünk, amely lehetővé teszi az alkotmányfüggetlékek megvalósítását a kultúra terén, továbbá a kultúra olyan szocializálását, amely anyagilag és szellemileg is új, optimálisabb lehetőségeket nyújt nemcsak a tényleges kulturális javak megteremtésére, hanem a társadalmi és kulturális élet szervesen összefüggő fejlődésére.

Történelmi igazság, hogy a munka felszabadítása a kulturális szellemi alkotómunka felszabadítása nélkül csupán anakronizmus. A munka felszabadításával felszabadul a kulturális szellemi dimenzió is. Éppen ebből ered az anyagi és kulturális szellemi alkotómunka közös érdeke is, amely éppen e két terület egybefűzésével és az ellentmondások megszüntetésével érvényesíthető. Tehát társadalmunkban a munkásosztály

uralkodó szerepe nem jelenti a munkások dominációját és monopóliumát a művészeti alkotómunkában, sem pedig az alkotók fölött. Ezért a munkásosztály részvétele a kultúra pénzelésében és a kulturális fejlődésről való határozásban a kultúrmunkásokkal és másokkal egyenrangúan, menedzserek és közvetítők nélkül hozott határozatokon kell, hogy alapuljon. A legmegfelelőbb intézmény erre az érdekközösség, amely nem idegeníti el a kultúrára szánt eszközöket a dolgozók tényleges szükségleteitől, és lehetővé teszi a dolgozók szélesebb körű demokratikus részvételét a társadalom általános művelődési politikájának kialakításában.

A levél és a TB 52. ülése után a művelődési intézmények és társulások nem kis részében megindult eszmei differenciálódás megállt. Erélyesebben kell kiküszöbölni a liberalista gondolkodásmódot és a kispolgári logikát a kultúrmunkások jó részének tudatából. A művelődési intézmények KSZ-szervezetei nem mérték fel kellőképpen bírálólag vagy egyáltalán nem mérték fel a környezetükben uralkodó helyzetet, ami azt jelenti, hogy nem konkretizálták alkotó módon a meglévő állapotok megváltoztatásával kapcsolatos feladataikat.

A káderpolitikából a legerélyesebben ki kell küszöbölni az egyéni kisajátítást. Ha a kultúra kádereiről van szó, akkor nem szabad elhanyagolni az osztálymérceket, elsősorban pedig az erkölcsi-politikai mérceket. A KSZ akciója a tartományi művelődési érdekközösségben az alkotmányos elvek életbe léptetésére kell hogy irányuljon, vagyis arra, hogy az öngazgatási alapon megszervezett munkásosztály szubjektummá váljon a kultúrában.

A tartományi érdekközösségnek és a községi érdekközösségeknek biztosítaniuk kell az anyagi termelésben működő társult munka szervezetei számára a teljes ellenőrzést az anyagi és a kulturális munka termékeinek cseréje felett, a maradéktalan befolyást az e csere céljaira szánt eszközök rendeltetésének meghatározására, valamint az érdekközösség művelődési politikájában való közvetlen részvételt.

Az érdekközösségeknek épp a kultúra fejlődésében észlelt számos elmentmondás kiküszöbölésével kapcsolatban kell regionális együttműködést kifejleszteniük a kultúra egyenletesebb fejlődése, a kulturális és szellemi alkotómunka minősége érdekében és avégett, hogy Vajdaságban és tágabb értelemben az összes nemzetek és nemzetiségek minél jobban megismerjék egymás kulturális vívmányait.

A JK SZ X. kongresszusának platformja széles alapot nyújt a kultúra maradéktalan osztályjellegű megközelítésére, arra készíti a KSZ-t, hogy világos osztályjellegű orientációt juttasson érvényre társadalmunk fejlesztésében, s mindannyiunkat arra kötelez, hogy felelősségteljesen továbbfejlesszük és gazdagítsuk a munkásosztály és a kultúra közötti kapcsolatokat a kultúra öngazgatási koncepciójának gyakorlati dominációja érdekében.